

6360 Sayılı Kanunun Etik ve Ekolojik Anlamda İrdelenmesi*

Feriha YILDIRIM**
Gamze YÜCEL İŞILDAR***

Özet

Günümüzde hızla artan çevre sorunları farklı çözümler bulunmadıkça, toplumları ekolojik, ekonomik, sosyal felaketlere hızla sürüklemektedir. Çevre meselelerinin çözümünde; yöneticiler, karar vericiler ve halkın doğa ve doğal kaynaklara bakışı değişmedikçe ve çevre sorunlarına bütüncül (holistik) bir yaklaşım oluşturulmadıkça sorunların azalması beklenemez. Holistik yaklaşım ise ancak 'çevre etiği değerlerine' önem veren ve bu değerleri politik-ekonomik- sosyal uygulamalarına aktarabilen toplumlarda başarılabilir. Çevre sorunlarının önemli kaynaklarından biri olan "kentlerin" yönetiminden sorumlu olan belediye yönetici ve personeline "çevre etiği" değerlerindeki eksiklik, çözümsüzlüğü getirmektedir. Bu durum belediyelerdeki üst düzey yöneticilerin "çevre etiği değerlerini" benimsemelerini çok daha önemli kılmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmada 'çevre etiği değerleri' henüz yeterince oturmamış belediyelerin yetki ve sorumluluklarının daha da genişletilmesi durumunda ortaya çıkabilecek çevresel sorunlar kritik edilecektir. Yasanın getirdiği yenilikler "çevre" açısından tartışılacak; ilgili aktörler ve etkileyen faktörler ortaya konulacak, "çevre koruma" olgusu merkeze alınarak ortaya çıkabilecek durumların kısa ve uzun vadeli etkileri ekolojik bir bakış açısıyla irdelenerek pozitif ya da negatif sonuçları 'çevre etiği' açısından tartışılacaktır. İmar planlarının tek elde toplanması, il özel idarelerinin kaldırılması, köy tüzel kişiliğinin mahallelere dönüştürülmesi vb uygulamalar hayata geçirilirken, ekosentrik,

---

** Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimler Anabilim Dalı

*** Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Çevre Bilimler Anabilim Dalı

homosentrik ve antroposentrik etik yaklaşımların önemi ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre Etiği, Holistik Yaklaşım, 6360 Sayılı Kanun, Yerel Yönetimler

Abstract

If different alternative solutions in addition to technical measures for environmental problems do not searched for; this will cause ecological, economical and social crisis in today's societies. It is evidently impossible to solve -least minimize- negative impacts of environmental problems without holistic approach to nature and natural resources. Holistic approach is only achieved in societies having 'environmental ethical values' and adopting those values their political-economical and social developments. Therefore, urban areas and its management becoming more and more important as a major source of environmental pollution with respect to 'environmental ethics'. Along this line, in this study, the environmental problems that might be caused by local authorities who have not internalise environmental values well will be criticized in case of increase in authorisation. New developments enforced by the Law numbered 6360 will be discussed in case of possible environmental impacts; related actors and factors will be examined for "environmental protection" and long and short term possible impacts of the enforcement will be discussed ecologically. Negative and positive impacts of decisions taken by the Law of 6360 will be put forward in case of ecocentric, homocentric and anthropocentric ethical approaches.

Keywords: Environmental Ethics, Holistic Approach, Law numbered 6360, Local Authorities

Bir eylem biyotik topluluğun bütünlüğünü dengesini ve güzelliğini koruduğunda doğru, aksi takdirde yanlış bir eylemdir”

Aldo Leopold (Toprak Etiği)

Giriş

Çevre sorunlarının ve bu sorunların neden olduğu tahrip edici etkilerin hızla arttığı günümüzde yıkıcı örneklerle birebir karşı karşıya kalmaktayız. Çok güncel bir örnek olarak ‘Sandy kasırgası’ özellikle ABD ve Kanada’da Ekim 2012 de 50 kişinin ölümüne yol açmış, daha ‘Sandy’nin yarattığı tahribatın olumsuz sonuçları tamir edilemeden, Şubat 2013 de, aynı bölgede ‘Nemo kasırgası’ kendini hissettirmiştir. Can ve mal kayıplarının yanı sıra New York da dev otoyollar kullanılamaz hale gelmiş ve 5000 den fazla uçuş iptal edilmiştir.

Çevre sorunları, gerçek çözümler bulunmadıkça, toplumları ekolojik, ekonomik, sosyal felaketlere hızla sürüklemektedir. Ülkemizde de küresel-bölgesel-yerel çevre meselelerini çözüme ulaştıracak bir anlayış henüz yerleşmemiştir. Her ne kadar Avrupa Birliği’ne uyum sürecinde bir mesafe kat edilmişse de; gerek karar vericilerin, gerekse uygulayıcıların (yani halkın) tutum ve davranışlarına bakıldığında doğaya ve çevre sorunlarına yaklaşımının içselleşmediğini gösteren uygulamalar çok fazla sayıdadır. Maalesef hala yasaları, kuralları nedenleri ile anlamak, gerekliliğini kavramak ve uymak yerine; onları delebilmenin yolları aranmaktadır. Çevre sorunlarına bütüncül (holistik) bir yaklaşım oluşturulmadıkça ülke genelinde sorunların azalması beklenemez. Holistik yaklaşım ise ancak ‘çevre etiği değerlerine’ önem veren ve bu değerleri politik-ekonomik- sosyal uygulamalarına aktarabilen toplumlarda başarılabilmektedir.

‘Çevre etiği’ çok genel olarak; insanlar ile çevreleri arasındaki ahlaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu kuralların neler olduğu, insanların nelere ve kimlere karşı sorumlulukları bulunduğu açıklanmak ve bu sorumlulukların neden haklı olduğu gösterilmek zorundadır (Des Jardins, 2006: 46). Çevre etiği konusunda hep soru-

lan ve yanıt bulunmasında güçlük çekilen soru, sorumluluğun “kim” ve “ne için” duyulması gerektiğidir. Bu anlamda, çevre etiği yaklaşımlarının sadece insana karşı sorumluluğumuz olduğunu savunan, *insan merkezli yaklaşımlar (antroposentrik)* ve diğer canlılar ve cansızlara karşı sorumluluklarımızı da farklı ölçeklerde tartışan, *insan merkezli olmayan yaklaşımlar (patosentrizm, biyosentrizm, holizm, ekosentrizm, vb.)* olmak üzere 2 ana başlık altında toplamak mümkündür.

İnsanlığın çıkarlarını korumak, tüm canlıların korunmasını ön plana çıkarmak, doğanın dengesini yeniden kurmak, doğal çevrimin bozulmasını önlemek sorumluluk konuları arasında sayılmaktadır (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009: 266-273).

Çevre etiğinin genel prensiplerini kısaca hatırla(t)mak gerekirse;

- Kalkınma ile çevre koruma faaliyetlerinin bir dengeye oturtularak, uzun dönemli koruma-kullanma dengelerinin oluşturulması için temel teşkil eder,
- Doğal kaynakların “sürdürülebilir” kullanımı ile gelecek nesillerin de haklarını korumayı hedefler,
- Adalet ve eşitlik ilkelerine dayanır,
- İnsan-insan, insan-toplum, insan-doğa ilişkilerini düzenler.

Ancak çevre etiğinin, kısa vadeli kazançlardan çok uzun vadede getirilerinin daha fazla olacağı unutulmamalıdır.

Günümüz dünyasında, her anlamda gitgide zorlaşan yaşam koşulları düşünüldüğünde, yukarıda bahsettiğimiz 4 temel ilkenin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır. Artan nüfus ve göç ile kentleşme oranının artması, küresel konjonktürün getirdiği metropolleşme, altyapısı tamamlanmamış, kendi kendine yetmeyen kentlerin hızla büyümesi, burada yaşamaya henüz hazır olmayan, “kentli” olamamış nüfusun yarattığı sorunlar işleri daha da karmaşıklaştırmaktadır. Ülkemizde de bu süreç, batı toplumlarını biraz geriden izleyerek, toplumsal dinamiklere uygun olarak iyisiyle-kötüsüyle, doğrusuyla-yanlışıyla devam etmektedir.

“İyi-kötü, doğru-yanlış” kavramları, bir konuyu etik olarak tartışırken bizi yönlendiren olgulardır. Schweitzer’e göre iyiliğin özü yaşamı korumak, geliştirmek ve yaşamın en yüksek olanaklarının geliştirilmesine yardımcı olmaktır. “Kötülüğün özü” ise yaşamı yıkmak, yaşama zarara vermek, yaşamın gelişmesine engel olmaktır. Schweitzer buradan etiğin temel ilkesinin canlı olan her şeyin yaşamına saygı olduğu sonucuna varır. Ancak filozof daha gerçekçi bir açıdan yaklaşarak doğadaki besin zincirinin evrendeki yaşama iradesinin kendisiyle çeliştiği sonucuna varır. Onun yasakladığı şey gereksiz öldürmelerdir (Schweitzer, 1966). Bir bakıma, Schweitzer’in yaşama saygı etiği, bugün geçerliliğini koruyan Commoner (1971)’in “*insan refahı ekolojisi*” ya da toplum merkezli “*homosentrik*” etik yaklaşımların temelidir. Bu görüşlerin ortak yanı, insanların çevresini daha hoş, güvenli ve temiz hale getirmektir. Bunun için zehirli kimyasal atıkları, su, toprak kirlenmesini, nükleer santralleri, silahları ve atıkları, küresel ısınmayı, kentlerin ve kıyıların betonlaşmasını, ozon tabakasının incelmelerini (Ünder, 1996: 27), sağlıksız konutları, pestisitlerle zehirlenilmesini, hava kirliliğini (Şahin, 2003: 80) protesto ederler. Ayrıca biyolojik tarımı, yumuşak enerji kaynaklarının ve uygun teknolojinin kullanılmasını, geri dönüşümü, toplu taşımacılığı, alternatif tıbbi ve daha genel olarak insanın gereksinimleri yeniden değerlendirmeyi ve daha iyi bir yaşam biçimini araştırırlar. İnsan refahı hareketi, ekonomik değerlerden çok, kaliteli ve sağlıklı bir çevreye olan gereksinimini vurgularlar. İnsan refahı ekolojisi hareketi, insanı merkeze alır. Bu harekete göre çevre; insanın dışında kalan birey, grup veya tür olarak diğer varlıkları, özellikle de yerleşim yerlerini (habitatlar) ifade eder.

Bu etik yaklaşımı bu çalışma kapsamında düşündüğümüzde, en çok üzerinde durulması, vurgulanması ve tekrar tekrar hatırlanması gereken husus; insanın doğayla arasındaki bağımlılık ilişkisini anlamasını sağlarken, biyosferik eşitlik bütün organizmaların ve varlıkların birbirine bağlı bir bütünün üyeleri olduğunu, dolayısıyla eşit içsel değere sahip olduklarını ifade etmektedir (Des Jardins, 2006:421). Yani insan doğanın efendisi değil, doğa da insanoğlunun kullanımına sunulmuş sınırsız bir kaynak değildir. Bu

çalışmada, 6360 sayılı yasa değerlendirilirken, “insan refahı ekolojisi” yaklaşımı esas alınmıştır.

Commoner’in formüle ettiği ekolojinin dört yasası çalışmamıza temel teşkil etmiştir:

- Her şey her şeyle bağlantılıdır, yani ekosfer her unsurun başka birçok unsura bağlandığı detaylı bir ağıdır.
- Her şey bir yere gitmek mecburiyetindedir, yani ekosferde dengeler mühimdir.
- Doğa en iyisini bilir -yani ekosistem kendisiyle tutarlıdır- onun çok sayıdaki unsurları bütünle ve birbirleriyle uygunluk içindedir, bu uyumlu yapı çok uzun bir deneme yanılma prosesi sonucudur, sisteme büyük ölçekli bir insan müdahalesi zarar verir.
- Hiçbir şey doğada karşılıksız değildir, yani ekolojik döngüye uygunsuz bir unsurun girmesi ya da ekolojik döngüde herhangi bir bozulma kaçınılmaz olarak olumsuz yönde etkilere yol açar.

İnsanın nasıl bir dünyada yaşamak istediği, kendi türü ve diğer canlılarla ilişkilerinin ve cansız çevre değerlerine yönelik tutumunun nasıl olacağı etik olarak yanıtlanması gereken sorulardır. Zaman içerisinde etik değerlerin politikaların ve bu politikaların tüzel araçlarının kaynağını oluşturmada belirleyici etkileri olduğu bilinmektedir (Algan, 2008).

Çevresel sürdürülebilirlik için insanların güçlü kurumlara ve işbirliği içinde çalışmaya gereksinimi vardır. Çevresel sürdürülebilirliğin aslında siyasi açıdan sürdürülebilir, ekonomik ve toplumsal açıdan da adil olmasını sağlamak için kararların şeffaf, demokratik yollarla alınması gerekmektedir (Worldwatch Institute, 2012). Küresel iklim değişikliği, su sıkıntısı, doğal kaynakların bozulması gibi çevre sorunlarını engelleyebilmek için yönetimlerin özellikle yerel düzeyde, yukarıda bahsedilen bütüncül yaklaşımları algılamaları ve uygulamaya aktarmaları mecburidir.

1. 6360 Sayılı Kanun ile Getirilen Değişiklikler

Buradan hareketle bu tebliğde, 6360 Sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile oluşabilecek (olumlu-olumsuz) değişimler “çevre etiği” ve “ekolojik” değerler esas alınarak irdelenecektir. Bu değerlendirme yapılırken gösterge olarak;

- Enerji,
- İklim değişimi,
- Türlerin devamlılığı ve biyoçeşitlilik,
- Kültürel değerler ve yaşam biçimi,
- Çevre yönetimi (arazi kullanımı, atık yönetimi, su yönetimi) olguları “doğal yaşamın sürdürülebilirliği” temel alınarak değerlendirilmiştir.

Bu kanunun getirdiği iki temel değişiklik vardır; (Koyuncu ve Köroğlu, 2012)

- Büyükşehir belediyesi olan illerde ‘il özel idareleri’nin kaldırılması; hizmet sunumu yönünden kırsal-kent ayrımının kaldırılması ve 1022 belde belediyesinin kapatılarak köylerin mahalle statüsüne geçirilmesi
- Büyükşehirlerde “Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı” adı altında, Vali’ye bağlı bir yapının oluşturulması.

Çalışmanın ilk bölümünde *bu iki temel değişiklik*, çevre etiği ve ekolojik açıdan irdelenecektir. İkinci bölümde ise bu yasanın getirdiği yenilikler, *maddeler bazında* tek tek incelenecek, ilgili aktörler ve etkileyen faktörler ortaya konulacak, “çevre koruma” olgusu merkeze alınarak ortaya çıkabilecek durumların kısa ve uzun vadeli etkileri ekolojik bir bakış açısıyla irdelenerek pozitif ya da negatif sonuçları ‘çevre etiği ve ekolojik’ bakış açısıyla tartışılacaktır.

2. Hizmet Sunumu Yönünden Kır-Kent Ayrımının Kaldırılması Ve 1022 Belde Belediyesinin Kapatılarak Köylerin Mahalle Statüsüne Geçirilmesi

6360 sayılı Kanunda, Madde 1(3) de “Birinci ve ikinci fıkrada sayılan illere bağlı ilçelerin mülki sınırları içerisinde yer alan köy ve belde belediyelerinin tüzel kişiliği kaldırılmış, köyler mahalle olarak, belediyeler ise belde ismiyle tek mahalle olarak bağlı buldukları ilçenin belediyesine katılmıştır” denilmektedir.

Bu maddeyi, çevre etiği ve ekolojik açıdan irdelemeden önce, bildiğimiz mevcut hali ile köylerin ve köy yaşamının temel özelliklerini hatırlamakta fayda görülmektedir. Köyler;

- Küçüktür
- Sadedir
- Doğaldır
- Yarı kapalı bir sistemdir, kendine has döngüsü vardır. Dışa açıldığında (mahalleye dönüşüp büyükşehir belediyesinin idaresi altına girdiğinde bu yarı-kapalılığını kaybeder ve geleneksel değerlerini ve yaşam biçimini kaybetmeye başlar. Bu da gelecek kuşakların kendi gelenek ve göreneklerinden, yerelliğinden kopmasına neden olur)
- İnsan ilişkileri karmaşık değildir, basit zincirler halinde-dir.
- Gelenekseldir (kültürel öğelerin ve yerel değerlerin devamlılığı söz konusudur).
- Yaşamın merkezinde doğa vardır, ilişkiler ve günlük yaşam büyük ölçüde ‘doğa’ya göre belirlenir (ekim, biçim, hayvancılık, ürün depolama, insanların günlük hayatı)
- Tüketim değil ÜRETİM odaklıdır (kenti besleyen doğal üretim ilişkileri buradan geçer. Köyden çıkan üretim şehri besleyecek miktarda olmasa bile, “ kendine yeten” ve “doğayla ilişkini kaybetmeyen yaşam” açısından önemlidir.
- Günümüzde modern yaşamın getirdiği boyunduruklardan kaçış için önemli bir “sığınak” durumundadır. Dünya

ölçeğinde “köye dönüş” alternatif bir yaşam olarak popüler olmaya başlamışken; Türkiye’de bunun tersine birçok köyün mahalleye dönüşüp kentin bir parçası haline getirilmesi çelişkili bir durumdur.

Köyün taşıdığı bu değerler gözetilerek, 6360 sayılı yasanın madde 1(3) ile getirilen değişimin olası olumlu ya da olumsuz sonuçları aşağıda Tablo.1’de verilmiştir.

Tablo 1: 6360 Sayılı Yasanın Madde 1(3) İle Getirilen Değişimin Getirebileceği Olumlu-Olumsuz Değişimlerin Ekolojik Ve Çevre Etiği Perspektifinden Değerlendirilmesi

Gösterge Değerler (sürdürülebilirlik bakış açısıyla)	EKOLOJİK açıdan	ÇEVRE ETİĞİ açısından
Geleneksel Yaşam ve Kültürel Değerler	Anadolu “kültürel çeşitliliği” son derece zengin bir coğrafyadır. Öyle kültürel değerler var ki çok küçük alanlara (hatta bazen tek bir köye) sıkışıp kalmış durumdadır ve buradaki değişim bazı kültürel değerlerin yok olmasına neden olabilir. Buna göre; - Köy “üreten ve kendine yeten” bir üretim modelinden çıkacak ve tüketim çarkının bir parçası haline dönüşecek. - Doğayla evrimleşerek gelişmiş yerel kültürün (imece, giyim, yemekler, türküler, bitkisel ilaçlar, lehçeler) kaybı. - Geleneksel köy yaşamının bir parçası olan hayvancılık, bağ-bahçe ve tarım işlerinin (çiftçilik) kaybı	- Köy halkının onayı alınmadan, danışılmadan “köy tüzel kişiliğinin kaldırılması” etik değildir. - Tüketim zincirine dahil olduğu andan itibaren geleneksel değerlerin ve yerel yaşam biçiminin değişebilme ihtimali çok yüksektir. Bu ise geleneksel kültürün je-nerasyonuna sebep olabileceğinden etik değildir.
Enerji	Mahalleye dönüşüm tek katlı ya da geleneksel ev tipinden, çok katlı evlere geçiş i arttıracak, bu değişim ise kullanılan ENERJİ kaynaklarının türü ve miktarında da	- Artan enerji ihtiyacını karşı-

	<p>değişim yapacaktır. Bu durumun OLUMLU ve OLUMSUZ getirileri olabilir. Buna göre;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Yakıt olarak kalitesiz, ısı değeri düşük, kükürt oranı yüksek kömür kullanımında AZALIŞ olabilir. Eğer doğal gaz enerjisine geçiş yapılabilirse, yeni sistem enerji kullanımı konusunda OLUMLU değişim getirebilir. - Ayrıca köy yaşamında tezek, odun, tarla ve bahçe artıkları gibi zengin organik malzemenin yakıt olarak kullanımının azalması OLUMLU sayılabilir. <p>(Ancak köylerin “doğal gaz” kullanabilmeleri için illa da mahalle olması gerekmemektedir)</p> <ul style="list-style-type: none"> - OLUMSUZ yanı ise; Bu madde ile köylerin şehrin bir mahallesine dönüştürülmesi, (üretim-tüketim ilişkileri değişeceğinden) “daha fazla enerjiye ihtiyaç duyan ve dışardan alan” bir sistem oluşturacaktır. Bu ise enerji ihtiyacının ARTMASINA neden olacaktır. 	<p>lamak için belediye ve dolayısıyla devlet YANLIŞ enerji politikalarına yönelik, (örneğin nükleer enerji, hidroelektrik santraller gibi) çevre ve doğa üzerindeki tehditlerin artmasına neden olabilir.</p>
Biyoçeşitlilik ve Canlı Türlerinin Devamlılığı	<ul style="list-style-type: none"> - Köylerin mahalleye dönüşümü belediyenin köy çevresinde bulunan doğal alanlarda hareket/ faaliyet yetkisini ve icraatını arttıracığından; birçok doğal alan çok daha fazla insan baskısı altında kalacaktır. - Bu durum ise bazı hayvan ve bitki türleri için yok alma anlamına gelebilir (Örnek; TOKİ konutları için yer seçimi) 	<ul style="list-style-type: none"> - Canlı türlerinin yok olmasına sebebiyet veren bir anlayış ve buna bağlı faaliyetler etik değildir.
İklimsel Değişim	<ul style="list-style-type: none"> - Enerji ihtiyacı YANLIŞ kaynaklara yönelerek karşılanırsa sera gazları emiyonları artabilir. 	<ul style="list-style-type: none"> - Küresel iklim değişimine ve türlerin yok oluşuna Türkiye'nin katkısı artar.
Yerel Tohumların Kaybı, Dışa Bağımlılık ve Ekonomik İlişkiler	<ul style="list-style-type: none"> - Anadolu birçok tarımsal ürün için dünya ölçeğinde ‘gen merkezi’ konumundadır. - Son yıllarda köyden kente göç ve diğer sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle bile birçok yerel tohum türü kaybedilmektedir. - Köylerin mahalleye dönüşümü, yaşam biçimlerinde (bahçe ve bağlar bu tip yerel tohumların devamlılığı açısından son derece önemli lokal kaynaklardır. - Bu nedenle yerel tohumların devamlılığı ciddi bir tehlikeyle karşı karşıya kalacaktır. - Yerel tohumların kaybının ise hem ekolojik hem de ekonomik yönden OLUMSUZ sonuçları olacaktır. Bazı ürünlerde dışa bağımlılığımız artması riski vardır. 	<ul style="list-style-type: none"> - Etik olarak da yerel tohumların korunması gelecek nesillerde kullanımına devam edilmesi hem doğa koruma hem de kültürlerin korunması açısından önemlidir.
Katı Atık Yönetimi	<ul style="list-style-type: none"> - OLUMLU yanı; Köyler, belediyelerin denetimi altına gireceğinden, (ülkemizdeki büyükşehir belediyelerinin % 55.2 katı atıklar için düzenli depolama ve diğer bertaraf yöntemleri uygulandığından) şimdiki “vahşi depolama” yerine daha sağlıklı ve çevre ye daha az zarar veren depolama biçimi olabilir 	<ul style="list-style-type: none"> - Eğer katı atıkların düzenli bertarafı mümkün olabilirse; Etik olarak, “halk sağlığı ve

	<p>(http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=13134) Birbirine yakın eski köy/yeni mahalleler de birlikler oluşturularak ortak bertaraf yöntemleri için alternatifler geliştirilebilir. Ölçek ekonomisi burada OLUMLU işleyebilir.</p> <p>- OLUMSUZ olabilecek etkilerine baktığımızda ise; Köyler atık miktarının en az olduğu yerleşimlerdir (özellikle organik atıklar bahçe ve hayvan yemi olarak değerlendirilir), geri kazanım fazladır. Bu özelliğini yitirip hem daha fazla atık üreten hem de bunu “çöpe gönderen” bir yapı oluşma ihtimali çok yüksektir (atık üretim artacak).</p>	<p>çevre sağlığı” açısından OLUMLU bir gelişme olarak değerlendirilebilir.</p> <p>- Var olan eski olumlu alışkanlıkların (azla yetinmek, organik çöpleri gübre ve hayvan yemi olarak kullanmak) yitirilmesi ise OLUMSUZ bir süreci gösterir.</p>
<p>Su Yönetimi</p>	<p>Bu konuda da iki yönlü bir değişim beklenebilir:</p> <p>- OLUMLU: Temiz suya erişim, suların hijyenik dağılımı ve kanalizasyon sistemleri ve arıtım gibi ihtisas isteyen alanlarda belediye, köylerin daha sağlıklı ve verimli hizmet almasına yardımcı olabilir.</p> <p>- OLUMSUZ: Su tüketiminde kentleşmeye beğli olarak ARTIŞA neden olabilecektir.</p>	
<p>Arazi kullanımı</p>	<p>- Rant değerlerinde değişim sözkonusu olabilir. Köy çevresindeki “doğal ve yarıdoğal alanlar “ üzerindeki rant kaynaklı istekler ve baskılar artacağından ve bunlar üzerinde belediyelerin hak ve söz sahibi olması çok daha kolay hale geldiğinden birçok alanın kullanım biçiminde ‘çevre koruma’ açısından OLUMSUZ değişim beklenebilir.</p>	<p>- Rant nedeniyle doğal alanlar üzerinde baskı ve yanlış arazi kullanım kararları alınması etik değerler açısından sorun yaratabilir.</p> <p>- Bu kararlar (bu çalışma kapsamında tartışılan) gösterge değerlerin tümünü OLUMSUZ etkileyebilir.</p>

3. Büyükşehirlerde “Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı” Adı Altında, Vali’ye Bağlı Bir Yapının Oluşturulması

Bu kanuna göre büyükşehir belediyesi bulunan illerde İçişleri Bakanlığı’nın yerel bir teşkilatı olarak valiye bağlı **Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları (YİKB)** adı altında bir birim oluşturulmaktadır. YİKB için kamu kurum ve kuruluşlarının yatırım ve hizmetlerinin; Yapılması; İzlenmesi; Denetlenmesi; Koordinasyonu; Tanıtımı; Rehberliği; Hukuki danışmanlığı gibi işlevler tanımlanmaktadır (Koyuncu, Köroğlu, 2012).

Bu yeni yapılanmanın (YİKB) iki yönden irdelenmesi faydalı olacaktır:

1. Belediyelerin tüzel kişiliklerine rağmen yine de bu (Merkezi) yapı tarafından denetlenmesi, izlenmesi ve performanslarının bir rapor ile merkezi birimlere iletilmesi yerel yönetimlerin “yerel”liğine müdahale olarak düşünülebilir. Ancak diğer yönden; yerel yönetimlerin ulusal ve bölgesel politikalardan bağımsız, sadece kendi iç dinamiklerini düşünerek kararlar alması bazı durumlarda sıkıntı yaratabilir. Böylesi durumlar için “ulusal bütünlüğü” koordine edici bir yapı olarak YİKB’ye gereksinim olabilir. YİKB, yerele devredilen gücün yerel elitler tarafından ele geçirilmesinin önlenmesi, hizmetin tüm vatandaşlara eşit olarak sunulduğunun garanti altına alınması, hizmetin kalite standartlarına uygun sunulmasının temin edilmesi, koordinasyonu ve denetimi gibi alanlarda son derece aktif roller üstlenmelidir. Bu nedenle bu başkanlığın çalışma usul ve esaslarının çok iyi belirlenmesi ve OBJEKTİF kriterleri tutturarak çalışması siyasi karmaşı engelleyecektir.

2. YİKB’nin yerel yönetim ile koordinasyonunda yukarıda bahsettiğimiz kriterler kadar önemli olan bir başka husus ise “**çevre değerlerinin korunması**” konusunda olmalıdır. Şimdiye kadar belediyeler bünyesinde yapılan çevre ile ilgili birçok uygulamada personelin “bilinçsizliği ve yetersizliğini” yazımızın ilk kısmında vurgulamıştık. Eğer YİKB, Merkezi yapı ile Belediyeler arasında bir koordinasyon ağlayacak ise; en azından kendi bünyesinde çalı-

şanlar arasında “çevre ve doğa koruma konularında bilgili, yeterli alt yapıya sahip uzmanların” olması, o ilin çevre koruma konusunda (ülke bütünlüğüyle de uyumlu nitelikte) daha aktif, daha tutarlı ve sağlıklı kararlar alınmasını kolaylaştıracaktır. Çevre konusunda uzman olması beklenen bu kişilerde aranılan en önemli nitelikler arasında;

- Doğa koruma, çevre etiği, çevre problemleri ve çözümleri konusunda bilgili olması
- Çevre koruma konusunda uluslararası ve ulusal gelişmelerden ve projelerden haberdar olması
- Yerelde mevcut olan çevre problemleri konusunda bilgili olması ve çözüm önerileri oluşturabilecek yada değerlendirebilecek nitelikte olması.
- Çevre ve doğa koruma konusundaki kararların alınması ve uygulaması konusunda yetkilerinin olması, tüm ülke ve yerel yönetim arasındaki çalışmalarda daha koordineli ve verimliliği yüksek çalışmalar ortaya çıkmasını kolaylaştıracaktır. Burada vurgulamak istenilen en önemli nokta;
- Hem merkezi temsil eden birimlerde çalışanların (özellikle de sahip oldukları yetkiler açısından Vali veya Vali yardımcısının)
- Hem de yerel yönetim içindeki karar vericilerin “çevre etiği açısından eğitim görmüş, çevresel değerleri içselleştirebilmiş” yapıda olmalarıdır.

YİKB’na ait çalışma usul ve esasları, İçişleri Bakanlığı tarafından belirlendikten sonra bu konuda daha detaylı değerlendirme yapmak mümkün olabilecektir.

4. KANUN MADDELER BAZINDA ÇEVRE ETİĞİ VE EKOLOJİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Yeni uygulamaya konulan 6360 sayılı yasanın “çevre koruma ve çevre etiği” ile ilişkili olduğu ya da olabileceği düşünülen diğer maddeleri Tablo 2’de verilmiş ve “ekolojik” ve “çevre etiği” yönünden bu maddeler değerlendirilmiştir.

Tablo 2: “Doğa Koruma Ve Çevre Etiği” İle İlişkili Görülen Diğer Kanun Maddeleri Ve Değerlendirmeleri

Yeni Kanunda Çevre ile İlgili Olabilecek Maddeler	EKOLOJİK Yönden	ÇEVRE ETİĞİ Yönünden
MADDE 3 – (1) İlçe belediyeleri veya ilçe belediyelerinin talep etmeleri hâlinde büyükşehir belediyeleri bu Kanuna göre tüzel kişiliği kaldırılarak mahalleye dönüşen köylerde yapılacak ticari amaç taşımayan yapılar için yürürlükteki imar mevzuatı doğrultusunda yörenin geleneksel, kültürel ve mimari özelliklerine uygun tip mimari projeler yapar veya yaptırır. Tip mimari projenin uygulanacağı alan sınırını belirlemeye ilgili ilçe belediyesi yetkilidir. Tip mimari projeler doğrultusunda ilgili belediyesince gerekli mühendislik projeleri yapılır ya da yaptırılır.	Bu madde olumlu gibi görünüyorsa da, mevcut geleneksel mimarinin ve dokunun yok olma riski yüksektir. Köylerde evlerin (ve bahçelerin) şekli zaman içerisinde, kullananların ihtiyacına göre şekillenir. Bu evler birbirine benzer görünse de, yine de birbirinden farklı kimlikleri vardır. Rantlar ve çeşitli siyasi baskılarla günümüz şehir ve kasabalarında yaygınlaşmış, kişiliksiz-tekdüze binaların, köyden mahalleye dönüşen bu alanlarda da çoğalması ihtimali yüksektir.	Geleneksel mimari yapıların giderek yok olması ve buna bağlı olarak yaşam biçiminin dejenerasyonu ve kimliksizleşme riski söz konusudur.
Madde 3(7) Maden üretiminde ruhsat verme yetkisi valiliklere verilmektedir	Doğa koruma kriterleri konusunda bilgili uzmanların varlığı maden üretimi faaliyetinin verebileceği ekolojik zararları en aza indirecektir.	Doğa ve çevre koruma konusunda yeterince bilgisi olmayanların alacağı kararların çevre etiğine uygun olmama riski vardır.
MADDE 3(8)'de açıklanan kalemlerden elde edilen gelirler öncelikle maden, jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının bulunduğu yere en yakın yerleşim alanı için harcanmak üzere İçişleri bakanlığı bütçesine aktarılıp, YİKB aracılığıyla kullanılır.	Yörede “maden, jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının” bulunması durumunda bunların işletiminden elde edilen gelirlerin öncelikle bulunduğu yere en yakın yerleşim alanı için harcanacak olması ibaresi yöredeki bazı kişi ve kuruluşların iştahını kabartabilir. Bu durumda ise yeterince değerlendirme yapılmadan doğa tahribi söz konusu olabilir.	Bu ödeneğin amaca uygun kullanımı önemlidir. Yöre halkının ‘işletmenin getiri ve götürüleri’ hakkında objektif bilgilendirilmesi önemlidir; doğal alanların yanlış kullanılmasının özellikle uzun vadedeki olumsuz etkileri doğru anlatılmalıdır. Bu tip faaliyetler hakkında halka bilgi verilirken sadece iş olanakları açısından değil, çevresel etkile-

		ri açısından da bilgilendirme ve onay önemlidir (şeffaflık).
MADDE 7- BŞB ve ilçe belediyeleri tarım ve hayvancılığı desteklemek amacıyla her türlü faaliyet ve hizmette bulunabilirler.	Bu madde Tarım ve hayvancılığın hangi kaynak(lar)dan ve hangi uzmanlarca destekleneceğini açık olarak belirtmemektedir. Köylerdeki geleneksel bağ, bahçe, tarla ve hayvancılık tarzının bırakılıp, daha büyük ölçekli tarım ve hayvancılık faaliyetlerine yönelmesi durumunda, doğal alanın taşıma kapasitesine bakılmaz ve yeterince ekosistem analizi yapılmazsa ekolojik sorunlar yaşanabilir (suni gübre ve tarım ilaçlarının çevresel yükü arttırması, doğal bitki örtüsünün yok olması, doğal kaynakların kirlenmesi vb).	Bu maddenin muhteviyatının belirsiz olması ve çok geniş bir anlatımla verilmesi nedeniyle yapılacak bazı uygulamaların sonucunda yörede, çevre etiğine uygun olmayan faaliyetler gerçekleşebilir.
MADDE 8 – 5216 sayılı Kanununun 9 uncu maddesinin birinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. “Büyükşehir içindeki kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerindeki her türlü taşımacılık hizmetlerinin koordinasyon içinde yürütülmesi amacıyla büyükşehir belediye başkanı ya da görevlendirdiği kişinin başkanlığında, yönetmelikle belirlenecek kamu kurum ve kuruluşları ile, Türkiye Şoförler ve Otomobilciler Federasyonunun görevlendireceği ilgili odanın temsilcisinin katılacağı Ulaşım Koordinasyon Merkezi kurulur (UKM). İlçe belediye başkanları kendi belediyesini ilgilendiren konuların görüşülmesinde bu yapıya üye olarak katılırlar. UKM toplantılarına ayrıca gündemdeki konularla ilgili üye olarak belirlenmeyen ulaşım sektörü ile ilgili	Taşıma hizmetlerinde çevre boyutunun da çok önemli olduğu düşünülerek, Ulaşım Koordinasyon Merkezi’nde ‘ ulaşım-çevre ’ etkileşimine hakim bir uzmanın da bulunması ulaşım faaliyetlerinden kaynaklanan çevresel sorunların önceden önlenmesi ve çözüme kavuşturulması gerekmektedir.	Büyükşehir içindeki “kara, deniz, su, göl ve demiryolu üzerindeki her türlü taşımacılık hizmetlerinin” koordinasyonu için oluşturulan Ulaşım Koordinasyon Merkezi içinde “ ulaşım-çevre etkileşimi ” konusunda uzman olmayışı , bu sektörün oluşturabileceği çevresel problemlerin gözardı edilmesine neden olmaktadır. Bu ise çevre etiği yönünden olumsuzdur.

<i>kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarından ihtisas meslek odalarının temsilcileri de davet edilerek görüşleri alınır.”</i>		
MADDE 18- <i>Belediye mücavir alan sınırları içerisinde 5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu, 26/9/2011 tarihli ve 655 sayılı Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve ilgili diğer mevzuata göre kuruluş izni verilen alanda tesis edilecek elektronik haberleşme istasyonlarına kent ve yapı estetiği ile elektronik haberleşme hizmetinin gerekleri dikkate alınarak ücret karşılığında yer seçim belgesi vermek”</i>	Bu kapsamda, baz istasyonlarının yer seçiminde, Belediyelerin oy kaygısı ile her yere izin verme ihtimalleri vardır. Baz istasyonlarının sağlık üzerindeki olumsuz etkileri gözönüne alınarak, yer seçim belgelerinin verilmesi için Sağlık Bakanlığının da görüşünün alınması önemlidir.	İnsan sağlığına aykırı kararlar alınması ihtimali çevre etiği açısından sorunlar yaratabilecektir.

Sonuç

Bu yasa (6360 sayılı) ile büyükşehirlerde yaşayan toplam nüfusun oranı % 34,83 den % 56,49'a yükselecektir. Bu kadar artan bir nüfus üzerinde yerel yönetimlerin daha fazla söz sahibi olmasının ekolojik sistemler ve çevre etiği açısından elbetteki olumlu ve olumsuz etkileri olacaktır.

Avrupa Konseyi Yerel Yönetimler Özerklik Şartı yerindenliği tanımlarken kamusal sorumlulukların genellikle ve tercihen vatandaşa en yakın olan makamlar tarafından kullanılacağını belirtmiş ancak şu ifadeyi de ekleyerek iktisadi rasyonele vurgu yapmıştır: “Sorumluluğun bir başka makama verilmesinde, görevin kapsam ve niteliği ile yetkinlik ve ekonomi gerekleri göz önünde bulundurulmalıdır.” (Koyuncu, Sertesin, 2012)

Bu nedenle bu kanunla nüfusu ve yetkisi artan Büyükşehir Belediyelerinin hizmet ve faaliyetlerini icra ederken Tablo 1’de verdiğimiz çevresel gösterge değerler (Geleneksel Yaşam ve Kültürel Değerler, Enerji, Biyoçeşitlilik ve Canlı Türlerinin Devamlılığı, Yerel Tohumların Kaybı, Dışa Bağımlılık ve Ekonomik

İlişkiler, İklimsel Değişim, Katı Atık Yönetimi, Su Yönetimi, Arazi kullanımı) çerçevesinde oluşabilecek” Ekolojik” ve “Çevre Etiği” sorunlarına karşı önceden hazır ve bilgili olması bu alanlarda yaşayan halkın yeni ve daha ağır çevresel sorunlarla karşılaşmasını engelleyecektir. Buna ilaveten Tablo 2’de belirttiğimiz üzere çevre ilgili olabilecek (yörenin geleneksel-kültürel-mimari dokusu, madenler-jeotermal-doğal mineralli su kaynaklarının yer seçimi, tarım ve hayvancılık, baz istasyonlarının yer seçimi, taşımacılık ve ulaşım alanında alınacak kararlar) kanun maddelerinin icraatı sırasında çevre konusunda uzman kişilerle birlikte çalışılmaması, çeşitli faaliyetlerin sebep olacağı çevresel etkiler konusunda halka eksik ya da yanlış bilgi verilmesi durumunda bu beldelerde çevre açısından ekolojik ve etik olmayan sonuçlar yaşanması kaçınılmaz olacaktır. Bu kanunla birlikte yeni kurulan *Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlığı*’nın görevleri ve görevlileri arasında “doğa koruma ve çevre etiği” konusunda da uzmanların bulunması ise çıkabilecek çevresel sorunların azalmasına katkıda bulunacaktır.

Kaynakça

- Algan, N. (2008) İklim Etiği, Mülkiye, C. 32, S. 259, s. 191-204.
- Commoner, B. (1971), The Closing Circle, New York, Alfred A. Knopf.
- Des Jardins, J. R. (2006), Çevre Etiği, (Çev. R. Keleş), 1.Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.
- Koyuncu ve Serteser S. (2012), Yerelleşmede Bir İleri İki Geri, TEPAV, Şubat.
- Keleş, R., Hamamcı, C., Çoban, A. (2009), Çevre Politikası, Genişletilmiş 6. Baskı, Ankara, İmge Kitabevi.
- Koyuncu ve Köroğlu, K. (2012), Büyükşehirler Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme, TEPAV, s2-3, Kasım.
- Ünder, H. (1996), Çevre Felsefesi, Ankara, Doruk Yayıncılık.
- Schweitzer, A. (1966), The Teaching of Reverence for Life, New York.
- Şahin, Ü. (2003), Ekolojizmi Çevrecilikten Ayırmak: Bir Yeniden Düşünme Denemesi, Üç Ekoloji,S:1, s.74-81.
- World Watch Institute (2012), Dünyanın Durumu 2012; Sürdürülebilir Refaha Doğru, (Çev. Ayşe Başçı), İş Bankası Yayınları.